

Rapport visitatie 17 mei 2018
Nationaal Park
Loonse en Drunense Duinen
(versie 08-06-2018)

www.natuurzonderdempels.nl

C.J. van Helteren, secretaris
Reigershof 1 4921 VP Made
cjhelteren01@hetnet.nl

Advies van het Kenniscentrum Groen & Handicap betreffende de bereikbaarheid, de toegankelijkheid en het gebruik van voorzieningen van Nationaal Park Loonse en Drunense Duinen voor mensen met een lichamelijke beperking.

Nationaal Park Loonse en Drunense Duinen bestaat uit bos, heide en veel zand. Het is een van de grootste stuifzandgebieden van West-Europa. De wind kan op veel plekken ongestoord waaien en dat zorgt voor een steeds veranderend landschap. Dat, en het wisselen van de seizoenen, maken ieder bezoek weer een nieuwe belevenis. Er is een schaapskudde die de heide kort houdt en het gebied openhoudt.

De Loonse en Drunense Duinen is een zandvlakte van wel 270 hectare. Dat zand zorgt voor nogal extreme omstandigheden: de bodem is droog en voedselarm. Het verschil in temperatuur tussen dag en nacht kan oplopen tot wel 50 graden Celsius. Dat zorgt voor een unieke flora en fauna. De dieren en planten hebben zich aangepast of voelen zich juist thuis bij droogte, schraalheid en temperatuurschommelingen. Zandzegge en diverse korstmossen, bijvoorbeeld. En de levendbarende hagedis, zandloopkevers en zandbijen. Allemaal soorten die houden van zand.

De visitatie

Op 17 mei 2018 heeft een visitatiecommissie van het kenniscentrum Groen & Handicap een bezoek gebracht aan Nationaal Park Loonse en Drunense Duinen om samen met Natuurmonumenten te onderzoeken of het praktisch mogelijk is om één of meer toegankelijke wandelpaden/routes te ontwikkelen.

Dit advies is gebaseerd op het handboek '[Samen Op Pad](#)' van het kenniscentrum Groen & Handicap.

De **visitatiecommissie** bestond uit:

Cees van Helteren	Kenniscentrum Groen & Handicap
Job Haug	Kenniscentrum Groen & Handicap
Stefan Soede	Natuurmonumenten (projectmanager)
Jolanda Ritter	Natuurmonumenten (projectleider Natuur toegankelijk voor iedereen)
Gijs Clements	Natuurmonumenten (ecoloog)
Jan Verhagen	Natuurmonumenten (recreatie & toezicht)
Irma de Potter	Natuurmonumenten (boswachter communicatie)

Vraagstelling

Natuurmonumenten wil onderzoeken of het mogelijk is om één of meerdere toegankelijke wandelingen in Nationaal Park de Loonse en Drunense Duinen te ontwikkelen.

Een werkgroep van Natuurmonumenten heeft daarvoor vooronderzoek gedaan en 2 locaties gevonden die in aanmerking zouden kunnen komen.

1. Restaurant De Rustende Jager aan de Oude Bossche Baan 11 te Biezenmortel
2. Herberg De Drie Linden aan Giersbergen 8

De 'toegankelijk' is niet eenduidig en heeft voor iedereen met een beperking een andere betekenis. Toegankelijk wil zeggen dat iemand geen problemen ervaart en gewoon mee kan doen.

Als het over toegankelijke wandelroutes gaat, richten wij ons eerst op de fysieke voorzieningen die noodzakelijk zijn om van een wandeling gebruik te kunnen maken.

Voor mensen met loophulpmiddelen (stok, rollator, rolstoel, scootmobiel) is duidelijk dat het pad aan bepaalde eisen moet voldoen, mul zand maakt een pad voor hen ontoegankelijk.

Voor slechtzienden is de zichtbaarheid en voelbaarheid van het pad van belang en een goede bewegwijzering. Voor hen mag het pad best uit mul zand bestaan.

Voor blinden is het van belang dat paden met de taststok ten opzichte van de omgeving voelbaar en herkenbaar zijn. Daar moet bij worden opgemerkt dat een blinde die het gebied en de paden niet kent, niet zomaar zelfstandig een wandeling gaat maken.

Bij een wandeling voor andere doelgroepen dan mensen met loophulpmiddelen, gaat het vooral om belevenissen tijdens de wandeling.

Tijdens de schouw hebben wij ons gericht op de fysieke toegankelijkheid voor mensen met loophulpmiddelen en we hebben erop gelet dat de kenmerken van het Nationaal Park (bos, heide en veel zand) voldoende beleefd kunnen worden.

De route vanaf Restaurant De Rustende Jager heeft qua fysieke toegankelijkheid grote potentie en voert langs alle belangrijke kenmerken van het gebied.

De route vanaf Herberg De 3 Linden kent grote hoogteverschillen en vraagt extreme aanpassingen in de vorm van lange hellingen. Ook voert de route door habitats die niet mogen worden aangetast. Wij hebben de route vrijwel helemaal gelopen. Wij denken dat het niet mogelijk is in verband met de habitats en vanwege de extreme aanpassingen die nodig zijn om hier een toegankelijke wandelroute te realiseren.

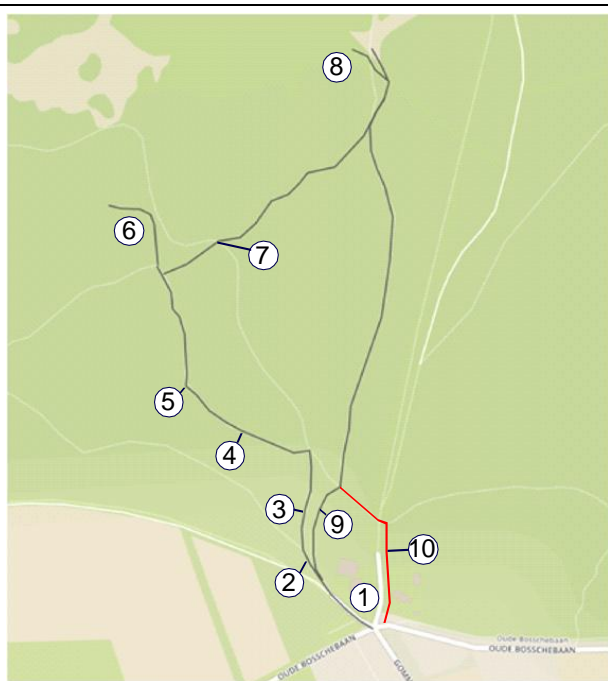
Na de schouw hebben wij plattegronden ontvangen over een mogelijke toegankelijke wandelroute vanaf de IJsbaan. Deze route lijkt een vlakke route die alle kenmerken van het gebied aandoet.

Deze route zou in aanmerking kunnen komen als toegankelijke route.

Wij kunnen verder geen advies geven over deze route omdat wij deze niet kennen en niet geschouwd hebben.

Geschouwde route vanaf de Rustende Jager
(Oude Bossche Baan 11, 5074 RC Biezenmortel)

De zwarte lijn geeft de geschouwde route weer.
Opmerkingen bij de nummers worden
weergegeven bij 'Bevindingen en advies'.

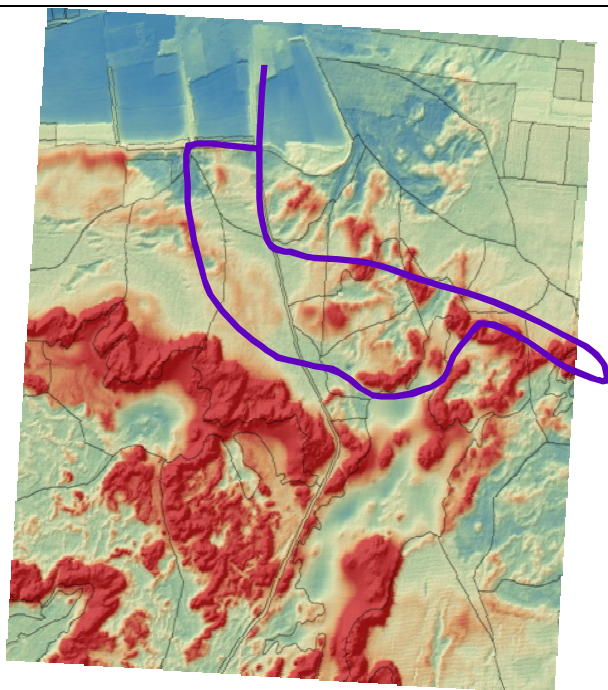
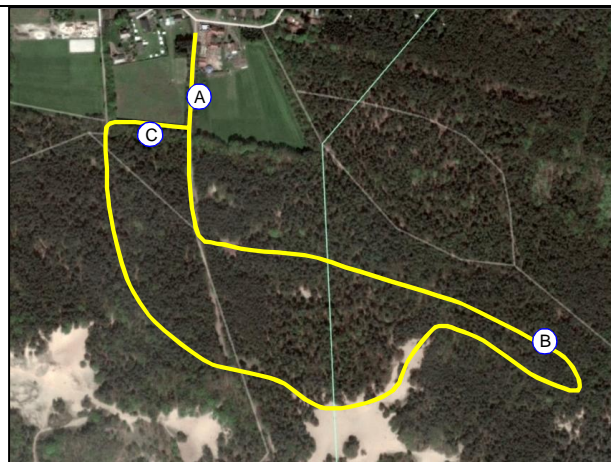
Hoogte kaart

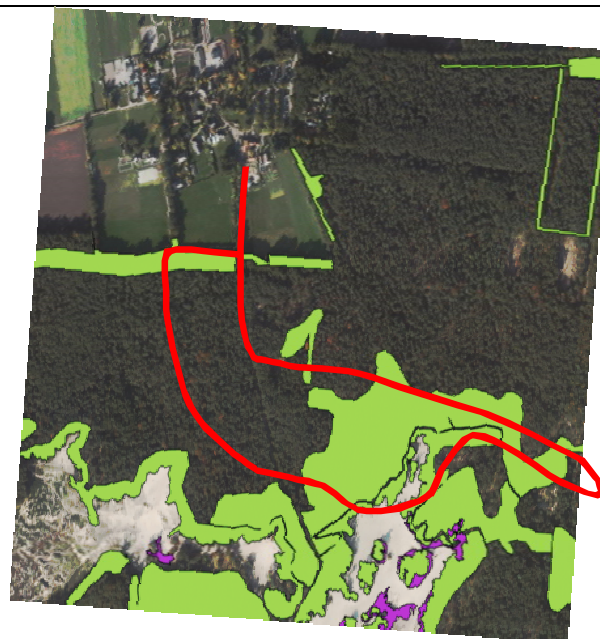
Habitat kaart

Geschouwde route vanaf Herberg de Drie Linden
(Giersbergen 8)

De gele lijn geeft de geschouwde route weer.
Opmerkingen bij de letters worden
weergegeven bij 'Bevindingen en advies'.

Hoogte kaart

Habitat kaart

4. Bevindingen en advies route 'Rustende Jager'

() = geeft locatie op de plattegrond aan.		Essentieel voor toegankelijkheid		Red	
		Urgent maar van iets lagere orde		Yellow	
		Minder urgent		Blue	
		Voldoet al		Green	
		Geen opmerking/geen prioriteit		White	
No	Onderwerp	no	Advies	Prioriteit	
Wandelroute					
1.	De wens vanuit Natuurmonumenten is om de wandeling links van restaurant de Rustende Jager te straten. Daardoor wordt het drukke fietspad aan de rechterzijde ontlast.		1.1.	<ul style="list-style-type: none"> Geen advies. 	
2.	De geasfalteerde rijbaan loopt iets door en splitst zich in een fietspad en een voetpad (2). Het voetpad loopt over een heuvel met een steile helling (gele lijn). Door het voetpad iets later te starten kan men het hoogteverschil omzeilen (blauwe lijn).		2.1.	<ul style="list-style-type: none"> Laat het voetpad iets verder starten (blauwe lijn) om steile hellingen te voorkomen. Verbreed het eerste deel van het fietspad, zodat voetgangers iets meer ruimte hebben. 	Red
3.	Door het bos loopt een smal kronkelig vrij vlak liggend wandelpad (3).		3.1.	<ul style="list-style-type: none"> Dit pad komt in aanmerking als onderdeel van een toegankelijke route, mits er een goede verharding of halfverharding wordt aanbracht. 	Red

() = geeft locatie op de plattegrond aan.		Essentieel voor toegankelijkheid		Prioriteit
		Urgent maar van iets lagere orde		
		Minder urgent		
		Voldoet al		
		Geen opmerking/geen prioriteit		
No	Onderwerp	no	Advies	
4.	Bij (4) is sprake van een iets breder vlak bospad. 	4.1.	<ul style="list-style-type: none"> Dit pad komt in aanmerking als onderdeel van een toegankelijke route, mits er een goede verharding of halfverharding wordt aanbracht. 	Red
5.	Hier en daar versperren boomwortels de doorgang (5). Voor rolstoelgebruikers is dit niet berijdbaar. 	5.1.	<ul style="list-style-type: none"> Wanneer een verharding of halfverharding wordt aanbracht moet worden voorkomen dat boomwortels door het pad groeien. 	
6.	Bij (6) is een mogelijkheid om een uitkijkpunt aan te brengen. Hier is extra ruimte (verharding) nodig om te kunnen keren. 	6.1.	<ul style="list-style-type: none"> Zorg voor voldoende manoeuvreerruimte (berijdbaar) zodat rolstoelgebruikers kunnen keren. 	
	Deze locatie komt in aanmerking voor het plaatsen van een bank.	6.2.	<ul style="list-style-type: none"> Breng een bank aan en zorg dat deze via een berijdbaar pad bereikbaar is. Zorg dat een rolstoelgebruiker naast de bank kan staan. 	Yellow

No		Onderwerp	no	Advies	Prioriteit
		() = geeft locatie op de plattegrond aan.		Essentieel voor toegankelijkheid	Red
				Urgent maar van iets lagere orde	Yellow
				Minder urgent	Blue
				Voldoet al	Green
				Geen opmerking/geen prioriteit	White
		Deze locatie komt in aanmerking om informatie over het gebied te geven.	6.3.	<ul style="list-style-type: none"> Breng een informatiebord aan met info over de stuifduinen. Zorg dat dit informatiebord bereikbaar is met een rolstoel. 	Blue
7.	Voor het 2 ^e uitkijkpunt (8) geldt hetzelfde.		7.1.	<ul style="list-style-type: none"> Zorg voor voldoende manoeuvreerruimte (berijdbaar) zodat rolstoelgebruikers kunnen keren. 	Red
	Deze locatie komt in aanmerking voor het plaatsen van een bank.		7.2.	<ul style="list-style-type: none"> Breng een bank aan en zorg dat deze via een berijdbaar pad bereikbaar is. Zorg dat een rolstoelgebruiker naast de bank kan staan. 	Yellow
	Deze locatie komt in aanmerking om informatie over het gebied te geven.		7.3.	<ul style="list-style-type: none"> Breng een informatiebord aan met info over de stuifduinen. Zorg dat dit informatiebord bereikbaar is met een rolstoel. 	Blue
8.	De minimaal vereiste breedte van een wandelpad is 1,2 m. Wanneer een pad van 2 kanten wordt belopen en men elkaar moet kunnen passeren is een breedte van minimaal 1,8 m nodig.		8.1.	<ul style="list-style-type: none"> Wij adviseren een pad aan te brengen met een breedte van minimaal 1,8 m. 	Yellow
	Omdat het pad hier en daar bijzonder smal is en er beperkte ruimte is, zou men kunnen overwegen om er een éénrichtingspad van te maken zodat er veel minder passeerbewegingen zijn. In dat geval is een pad dat 1,2 m breed is bruikbaar.		8.2.	<ul style="list-style-type: none"> Men zou kunnen overwegen om er een éénrichtingswandelroute van te maken. In dat geval hoeft het pad niet overal 1,8 m breed te zijn. 	Red

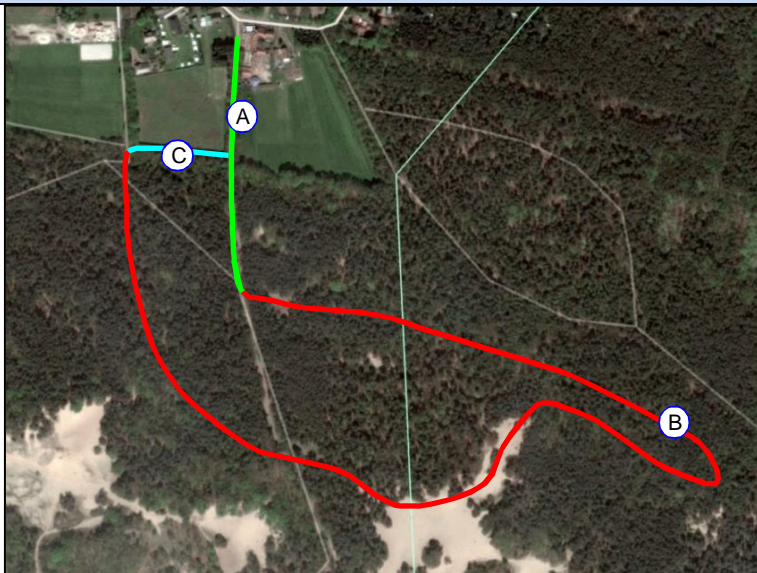
() = geeft locatie op de plattegrond aan.		Essentieel voor toegankelijkheid	Red	
		Urgent maar van iets lagere orde	Yellow	
		Minder urgent	Blue	
		Voldoet al	Green	
		Geen opmerking/geen prioriteit	White	
No	Onderwerp	no	Advies	Prioriteit
	Bij (7) kruist de route een mountainbikeroute. De fietsers komen met een behoorlijke snelheid vanachter de wandelaar en men ziet elkaar vrij laat. Wanneer de wandelroute rechtsom zou lopen, loopt men de fietsers tegemoet en zal men elkaar eerder zien.			Red
Bereikbaarheid Rustende Jager				
9.	De dichtstbijzijnde bushalte (halte Udenhout, Gommelsestraat) ligt aan de Groenweg. De afstand tot het startpunt van de route is 2 km (te groot). De bushalte is ongeschikt voor rolstoelgebruikers.	9.1.	<ul style="list-style-type: none"> Geen advies. 	White
10.	Er zijn plannen om de parkeerplaats bij de Rustende Jager te vernieuwen en om meerdere gehandicaptenparkeerplaatsen aan te brengen. 	10.1	<ul style="list-style-type: none"> Breng op de parkeerplaats bij restaurant de Rustende Jager meerdere gehandicaptenparkeerplaatsen aan. 	Red
11.	Naast de parkeerplaats is een oplaadpunt voor elektrische fietsen. Tijdens de schouw werd de oplaadplek geblokkeerd dooe een geparkeerde auto.	11.1	<ul style="list-style-type: none"> Voorkom dat er auto's de oplaadplek blokkeren. 	Red
Voorzieningen langs het pad				
12.	Zorg dat er voldoende rustpunten zijn.	12.1	<ul style="list-style-type: none"> Breng om de 200 a 250 m een bank aan. 	Yellow

() = geeft locatie op de plattegrond aan.		Essentieel voor toegankelijkheid		
		Urgent maar van iets lagere orde		
		Minder urgent		
		Voldoet al		
		Geen opmerking/geen prioriteit		
No	Onderwerp	no	Advies	Prioriteit
13.	Het is belangrijk dat alle voorzieningen langs de paden ook bereikbaar en zichtbaar zijn voor mensen met loophulpmiddelen. 	13.1	<ul style="list-style-type: none"> Verplaats de informatiezuil naar de weg of breng een verharding aan naar en om de infozuil. 	
14.	Bij (2) is een informatiebord en zijn een aantal objecten op een verhoging aangebracht die onbereikbaar is voor mensen met loophulpmiddelen. 	14.1	<ul style="list-style-type: none"> Nivelleer het hoogteverschil en zorg dat iedereen bij het informatiebord kan komen en de objecten kan bekijken. 	
Informatie				
15.	Veel mensen hebben moeite om er achter te komen dat er voorzieningen voor mensen met beperkingen zijn. Soms zijn mensen daar ook helemaal niet mee bezig. Wanneer op informatieborden de aanwezigheid van voorzieningen wordt vermeld zal dat een eye opener zijn (denk aan gehandicaptenparkeerplaatsen, een rolstoeltoegankelijk toilet en natuurlijk toegankelijke wandelpaden en uitkijkpunten). 	15.1	<ul style="list-style-type: none"> Geef alle voorzieningen voor gehandicapten op elke plattegrond, brochure en website aan. Dat kan met behulp van kleine pictogrammen. 	

() = geeft locatie op de plattegrond aan.		Essentieel voor toegankelijkheid	Red		
		Urgent maar van iets lagere orde	Yellow		
		Minder urgent	Blue		
		Voldoet al	Green		
		Geen opmerking/geen prioriteit	White		
No	Onderwerp	no	Advies	Prioriteit	
Restaurant de Rustende Jager					
16.	De hellingshoek naar het terras is vrij steil. Er is een alternatief wanneer men iets doorloopt, maar dat is geen logische looproute.		16.1	<ul style="list-style-type: none"> Geen advies. 	
17.	De toegangsdeur heeft een drempel van ca 3 + ca 2 cm, dat is te hoog.		17.1	<ul style="list-style-type: none"> Laat de vloertegels schuin oplopen of breng een oploophorzel aan zodat de drempel minder dan 20 mm is. 	Red
18.	De serre is goed bereikbaar, de tafels zijn onderrijdbaar met een rolstoel, er is manoeuvreerruimte.		18.1	<ul style="list-style-type: none"> Voldoet. 	Green

() = geeft locatie op de plattegrond aan.		Essentieel voor toegankelijkheid		Red
		Urgent maar van iets lagere orde		Yellow
		Minder urgent		Blue
		Voldoet al		Green
		Geen opmerking/geen prioriteit		White
No	Onderwerp	no	Advies	Prioriteit
19.	Tussen de serre en de binnenruimte is een hoogteverschil van ca 10 cm dat wordt overbrugd met een steile helling.	19.1	<ul style="list-style-type: none"> Zorg dat de helling niet steiler is dan 1 : 10. Dat wil zeggen dat de helling minstens 1 m breed moet worden. Wanneer de vloerafwerking over deze helling wordt doorgezet zal deze helling niet misstaan. 	Red
20.	<p>Er is een rolstoeltoegankelijk toilet dat goed bruikbaar is.</p> <p>Er ontbreekt aan de binnenzijde van de toiletdeur een beug zodat men vanuit de rolstoel zelf de deur kan sluiten.</p>		<p>20.1</p> <ul style="list-style-type: none"> Breng aan de binnenzijde van de toiletdeur een beug aan. 	Red

4. Bevindingen en advies route 'Drie Linden'

() = geeft locatie op de plattegrond aan.		Essentieel voor toegankelijkheid		
		Urgent maar van iets lagere orde		
		Minder urgent		
		Voldoet al		
		Geen opmerking/geen prioriteit		
No	Onderwerp	no	Advies	Prioriteit
Wandelroute				
21.	<p>Vanuit de Drie Linden is een wandelroute geschouwd (gele lijn) waarbij wij het volgende hebben geconstateerd;</p> <ul style="list-style-type: none"> Het fiets/voetpad (A) zou geschikt zijn als onderdeel van de route. Het fietspad is erg druk en het zou raadzaam zijn om een apart toegankelijk voetpad aan te brengen. Wandelpad (B) komt door de grote hoogteverschillen en de enorme ingrepen die in het landschap moeten worden gemaakt om hellingen met een juiste hellingshoek aan te brengen niet in aanmerking voor een toegankelijk pad. Pad (C) is een recht pad langs een akker. Door de verdiepte ligging heeft dit pad een bijzondere beleving. Het pad zou in aanmerking kunnen komen als onderdeel van een toegankelijke route. 			
	<ul style="list-style-type: none"> De ingreep om deze route toegankelijk te maken is zeer groot. De route doorkruist voortdurend de habitat grenzen. Er zijn geen alternatieven gevonden om een geschikte route aan te brengen. 	21.1	<ul style="list-style-type: none"> Met de kennis die wij tijdens de schouw hebben opgedaan, adviseren wij om deze route <u>niet</u> aan te passen. 	

4. Bevindingen en advies route 'IJsbaan'

() = geeft locatie op de plattegrond aan.		Essentieel voor toegankelijkheid	Red	
		Urgent maar van iets lagere orde	Yellow	
		Minder urgent	Blue	
		Voldoet al	Green	
		Geen opmerking/geen prioriteit	White	
No	Onderwerp	no	Advies	Prioriteit
Wandelroute				
22.	De route vanaf de IJsbaan lijkt een vlakke route die alle kenmerken van het gebied aandoet. Deze route zou in aanmerking kunnen komen als toegankelijke route. Wij kunnen verder geen advies geven over deze route omdat wij deze niet kennen en niet geschouwd hebben	22.1	<ul style="list-style-type: none"> Wel een optie maar wij kunnen geen advies geven. 	